

Blinken'in Orta Doğu Gezisinin Özeti

Prof. Dr. Sema Kalaycıođlu

ABD Dışışleri Bakanı Blinken'in Mısır'la başlayan Orta Doğu gezisinde, Mısır ve İsrail arasındaki barışın ve özellikle Abraham konjonktürünün, bölgedeki gelişmelerden olumsuz etkilenmesi endişesi hissedildi. Orta Doğu uzlaşmadan çok çatışmanın olduğu bir bölge. Rusya-Ukrayna savaşı hepsinin üzerine tüy dikse bile İsrail, Filistin çatışması dünyanın alıştırđı kronik bir çatışma. Hiç bitmeyen bir çile, kökü kutsal kitaplara bile uzanan bir tarih. Bu ziyaret ile akla gelen sorular var. Orta Doğu'nun yeniden kararın ufkunda, ışık nerede? Bölge başka nelere gebe? Şiddetin şiddeti körüklediği bir dönemde, barışın şansı var mı? Tabii bunlara cevap ararken, Blinken'in Washington'a hangi bilgi ve izlenimlerle geri gideceği ve Biden yönetimine ne gibi tavsiyelerde bulunacağı önemli.

Mısır'da Öne Çıkan Konular

Nüfusunun çok büyük bir kısmı genç olan Mısır'da gençleri muhatap almak, onların kalbini kazanarak, ABD-Mısır barış anlaşmasının önemini hatırlatmak Blinken için iyi bir iletişim stratejisi oldu¹. Blinken Mısır'ın gençlerine ümit verdi ve onlardan geleceğe yönelik sözler aldı. ABD nin koşullu vaatlerini ise El Sisi ve ekibine sunduğuna eminim. Mısır'ın başta İsrail olmak üzere, Filistin, Libya ve Yunanistan ile olan ilişkileri, Afrika boynuzundaki gelişmeler ve özellikle Etiyopya'nın Büyük Rönesans Barajı (GRD) ile ilgili olan tasarrufları, mutlaka Blinken'in gündemindeydi. Buradaki ince ayar, genel olarak bölge barışının korunması, Nil sularının paylaşımında hakkaniyetin gözetilmesi, Yemen'deki savaş, Sina'daki terör ve biraz daha kuzeye bakarak Filistin terörüne hoş görü gösterilmemesi, geçit verilmemesi ve Mısır'ın bu konudaki tarafsızlığını sürdürmesinin güvence altına alınması konularına yoğunlaşmış olmalı. Ya misilleme bahanesi ve yeni yerleşim yerleri açılması ile el ele yürüyen İsrail terörü konusu? Blinken, yeni Netanyahu yönetiminin dozu artan şedit ve tahrik edici yaklaşımına rağmen, ABD'nin her yıl verdiği cömert mali yardım dolayısı ile Mısır'ın sessiz kalacağını yine garantiledi.

Bu ziyarette, Mısır-Rusya ilişkileri gündeme gelmiş midir? Mutlaka. Çünkü Mısır'ın Rusya ile Nükleer reaktör tesisi anlaşması var. Ayrıca Mısır, Rusya için Afrika' yolunda önemli bir durak. Hint Okyanusuna açılan Kızıldeniz'in başındaki bölgesel kontrol.

Doğu Akdeniz ve Mısır'ın bölgedeki rolü başlı başına önemli bir konu. Doğu Akdeniz Gaz Forumu, ikili Deniz Yetki Alanı Anlaşmaları ile yeni yeni bulunan doğal gaz rezervleri de, enerji darboğazı çekilen bir dönemde, Blinken ile Mısır Dışışleri Bakanı Sameh Şükrü ve El Sisi'nin sohbetlerine mutlaka ara name olmuştur. ABD'nin, MENA bölgesinde Mısır'ı istikrar unsuru olarak gördüğüne şüphe yok. Bu nedenle Libya'da birbirine düşman Trablus ve Tobruk yönetimlerini barıştırmak için de bu ülkeye önemli bir sorumluluk ve rol vermek istiyor olabilir.

¹ Egypt: US secretary of state Anthony Blinken speaks to young people in Cairo (January 30, 2023) <https://www.africanews.com/2023/01/30/egypt-us-secretary-of-state-anthony-blinken-speaks-to-young-people-in-cairo/>

Kudüs'e Varmadan Koptu Kıyamet

Evet, hakikaten Blinken İsrail'e geçerken kızılca kıyamet koptu. İsrail Silahlı Kuvvetleri, Gazze ve Batı Şeria'da dağı taşı vurdu. Yıllardır ilk defa bu kadar ölümlü saldırının Netanyahu hükümetinin ilk günlerine denk gelmesi, gelecekle ilgili endişeleri arttırırken, Washington'un İsrail terörünü kınaması ve Blinken'in Ramallah'ta Mahmut Abbas ile görüşmesi tatmin edici bulunmasa bile iyiydi. İki devletli çözüm yine telaffuz edildi. Buna artık ne Blinken, ne Mahmut Abbas, ne de Netanyahu inanıyor olabilir. Ama kulağa hoş geldiği için tekrar tekrar söylendi.

Laf aramızda İsrail'deki aşırı sağın yükselişi, ABD nin Orta Doğu hesaplarına uygun değil. Şu sıralar Abraham sürecine katılan Arap ülkelerinin Filistin umursamazlığı, vurdumduymazlığı, sürecin devamı için pek güvenilir olmasa bile bir umut. Filistin'e pek şans vermeyen bir umut. Blinken'in iki devletli çözüm söylemi ile işte bu umudu yaşatma çabası içinde gözüktü. ABD, bunu bazı somut, maddi desteklerle besleyebilirse, süreç çökmez. Suudi Arabistan Abraham denkleminde eklenebilirse bu Blinken'in diplomatik başarısı olur. Mısır aracılığı ile Libya'ya, Tunus'a ve Cezayir'e ipin ucunu göstermeye yardımcı olabilirse, sürece oksijen pompalar. Ama gerisi yine bölgesel dinamiklerle, Rusya'nın hala Ukrayna üzerindeki soğuk nefesinin, sıcak suların ötesinde hissedilmesine bağlı. Ya İran konusu?

Karanlıkta Göz Kırpar Gibi

Bu defa yükselen gerilimde İran parmağı pek sorgulanmadı. Gazze'den İsrail'e atılan füzelerin nereden geldiği üzerinde durulmadı. İsrail'in, İsrail'den veya Azerbaycan üzerinden İsfahan'a gönderdiği İnsansız Hava Araçları(İHA) nın, İran stratejik askeri tesislerinde yaptığı tahribat da pek konuşulmadı. İran rejimi belki en zor zamanlarını yaşıyor. Rusya, Çin ve Ermenistan yanında olabilir. Ama kendi halkı karşısında ve ayaklanmış durumda. Dünya ise artık iyiden iyiye İran rejimini, hem Orta Doğu'da estirdiği terör rüzgârı, taviz vermediği nükleer zenginleştirme, dünyanın enerji merkezi olan Körfez ülkelerine saldırdığı korku, hem de Afganistan ve Pakistan Talibani'na verdiği umut ve destek dolayısı ile kınıyor. İran, ABD ve dünya nezdinde menfur bir ülke. Ancak Blinken şu 3 günlük kısacık Orta Doğu gezisinde muhatapları ile bu konuda çok ayrıntıya girmede. Belki gezi Körfeze uzansaydı bu konular daha yankılanırdı. Ama İsrail-Filistin gündemi öylesine yoğundu ki, taraflar İran konusunda birbirlerine karanlıkta göz kırpar gibiydiler.

Yazının başında sorduğum sorulara gelince: Ne yazık ki önümüzdeki günlerde, hatta aylarda İsrail ve Filistin ilişkileri veya İran açısından ufukta bir aydınlanma umudu yok. Daha fazla çatışma haberi ile sarsılmak ise işten bile değil. Çünkü işin bu boyutu yine bölgesel dinamiklere bağlı. Blinken'in bunlarla ilgili olarak yapabileceği fazla bir şey zaten yoktu. Ama Afrika Boynuzunda sular durulur ve Nil'in akışı GRD nedeni ile daha düzenli hale gelirse, böyle bir olumlu gelişmede Mısır yardımı ile açığa çıkan bir ABD etkisinden söz edilebilir.